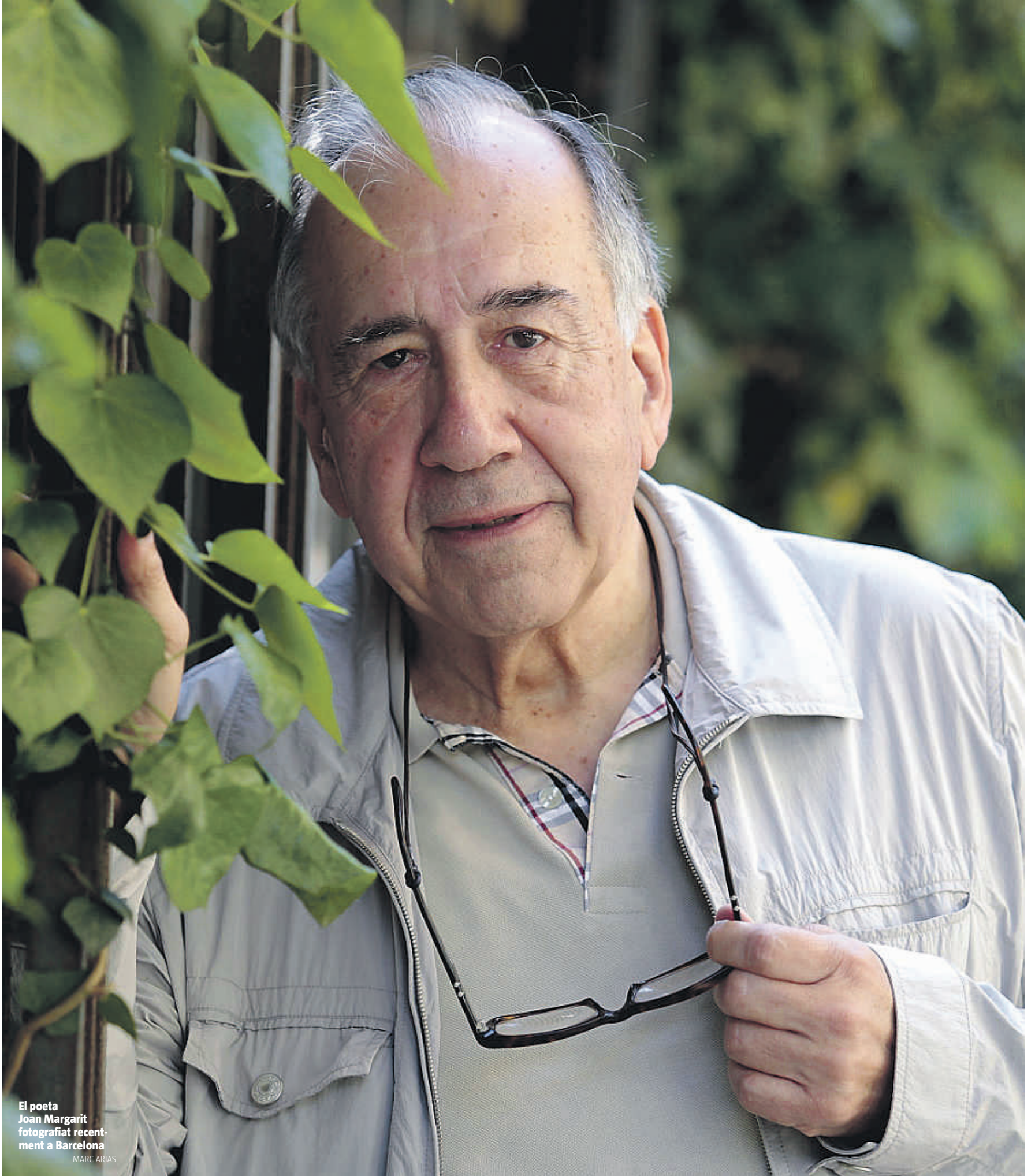

Mirade|s

El poeta
Joan Margarit
fotografiat recent-
ment a Barcelona
MARC ARIAS

Coincideixen a les llibreries diverses novetats editorials amb la firma de Joan Margarit, tant obra nova com recopilacions, en català i en traduccions al castellà. El poeta actual més llegit en català conversa amb 'Cultura/s' sobre la seva obra i ens selecciona una mostra antològica de deu dels seus millors poemes

Entrevista a Joan Margarit

“Ser poeta és el menys democràtic que existeix”

ERNEST FARRÉS JUNYENT

L'any 2009, Joan Margarit va escriure: “Que la poesia no sigui un ofici fa el vertader poeta difícil de manipular” (al seu llibre de reflexions *Noves cartes a un jove poeta*). Quan se l'entrevista, o es parla amb ell informalment de poesia, aquesta suggeridora idea apareix amb regularitat, esdevé nuclear. Ara que coincideixen a les llibreries quatre novetats amb la seva firma, *Cultura/s* ha volgut conversar amb el poeta més llegit actualment en català (les vendes del seu nou poemari ascendeixen ara mateix als 13.000 exemplars; es vulgui o no és un motiu de reflexió). Quan l'agenda d'un escriptor està ben atapeïda de recitals, costa trobar una data lliure: el vam poder entrevistar a Barcelona l'11 de maig passat, el dia del seu aniversari! En complia setanta-set.

Poeta, arquitecte (associat amb Carles Buxadé) i catedràtic jubilat de l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona, Joan Margarit (Sanatija, 1938) és una presència consolidada del nostre ecosistema cultural gràcies a títols com *Edat roja* (1990), *Estació de França* (1999), *Joana* (2002), *Càlcul d'estructures* (2005), *Casa de Misericòrdia* (2007) o *Es perd el senyal* (2012), entre molts altres. Aquest any 2015 ha aparegut en català el seu nou poemari *Des d'on tornar a estimar*, a més d'una actualització (publicada en format butxaca) de *Barcelona amor final*, i en castellà *Amar es dónde* (que és la traducció,

feta com és habitual per ell mateix, de *Des d'on tornar a estimar*), més *Todos los poemas* (1975-2012). En reconeixement a la seva trajectòria, el 25 de maig passat, Margarit s'alçava amb el XV premi Jaume Fuster que atorga l'AELC.

Publicar quatre llibres gairebé simultàniament no és fàcil...

Sense cap mena de dubte, especialment pel que fa a *Todos los poemas* (1975-2012): aquest llibre ha suposat una feïnada i una joia, perquè vaig dedicar un any sencer a revisar tota la meua poesia (l'endemà d'aquesta entrevista, Margarit començava una sèrie de presentacions de *Todos los poemas* a Madrid, una de les quals a la Residencia de Estudiantes).

Quin és el paper del seu nou poemari en el conjunt de la seva obra?

Des d'on tornar a estimar és important per a mi des del títol mateix. Els títols dels meus llibres sempre me'ls he pres molt seriosament perquè penso que han de reflectir de manera honesta el contingut del llibre.

“Estimar és un lloc. / Perdura al fons de tot: d'allí venim. / I és el lloc on va quedant la vida”. Amb aquests mots conclou el primer poema. Quan escriu que “estimar és un lloc” es refereix a un lloc físic, oi?

Sí, sí, per descomptat: l'amor és la clau de tot, i el lloc és sempre físic. Sigui l'amor entre pares i fills, o entre marit i muller, no som res més

que una cosa física. En aquest cercle, tanmateix, no hi cap l'amistat, perquè ja és una cosa esvaïda. A l'interior de la seva cova, l'home antic va inventar els mites, va inventar els déus, per combatre la por. Necessitem una mitologia que ens permeti combatre la por, i precisament la poesia ens ajuda a obrir un camí a través de l'atmosfera tèrbola del món.

La por ens caracteritza, als humans?

L'ésser humà és un *bitxo* que té por. La por serveix perquè la gasela se salvi del lleó, però per a nosaltres constitueix l'obstacle que impedeix la generositat. Per aquesta raó no podem ser de cap manera generosos.

“Des d'on tornar a estimar” suposa, per tant, una baula més en una extensa obra lírica que es defineix per la seva coherència.

Efectivament, perquè tota obra és un continuïum que esdevé una variació. Ara bé, el perill és que aquesta variació degeneri en repetició. És per això que no podem aspirar a ser originals. La paraula *original* prové d'origen, i de totes les coses existeix sempre un començament, existeix sempre una Altamira primigènica que en la seva evolució en el transcurs del temps va creant un fris interminable. Quan t'adones del fet de pertànyer a un fris, et baixen els fums. Cada llibre d'un escriptor conté la llavor del següent, perquè estan entrelaçats. >

una antologia

1 PRIMER AMOR (‘Els motius del llop’, 1993)

En la Girona trista dels set anys, on els aparadors de la postguerra tenien un color gris de penúria, la ganiveteria era un esclat de llum en els petits miralls d'acer. Amb el front descansant damunt del vidre, mirava una navalla llarga i fina, bella com una estàtua de marbre. Com que els de casa no volien armes, vaig comprar-la en secret i, en caminar, la sentia, pesant, dins la butxaca. A vegades l'obria a poc a poc, i sorgia la fulla, recta i prima, amb la conventual fredor de l'arma. Presència callada del perill: vaig amagar-la, els trenta primers anys, rere llibres de versos i, després, dins un calaix, entre les teves calces i entre les teves mitges. Ara, a prop de complir els cinquanta-quatre, torno a mirar-la, oberta al meu palmell, tan perillosa com a la infantesa. Sensual, freda. Més a prop del coll.

2 HORARIS NOCTURNS (‘Aiguaforts’, 1995)

Estic dormint amb tu i sento passar els trens. Em travessen el front els llums de les finestres estripant el vellut blau fosc d'aquesta nit. L'estona de silenci em deixa un llum vermell, la nota a un pentagrama de cables i de vies obscures i lluents. Estic dormint amb tu i els sento com s'allunyen amb el soroll més trist. Potser m'he equivocat no pujant en un d'ells. Potser l'últim encert és abraçat a tu—deixar que els trens se'n vagin en la nit.

3 ELS ULLS DEL RETROVISOR (‘Aiguaforts’, 1995)

Ja estem acostumats els dos, Joana, que aquesta lentitud, quan recolzes les croses i vas baixant del cotxe, despertis les botzines i el seu insult abstracte. Em fa feliç la teva companyia i el somriure d'un cos que està molt lluny del que sempre s'ha dit de la bellesa, la penosa bellesa, tan distant. L'he canviat per la seducció de la tendresa que il·lumina el buit deixat per la raó al teu rostre. I, quan em miro en el retrovisor, no veig uns ulls senzills de reconèixer, perquè hi brilla l'amor que hi han deixat tantes mirades, i la llum, i l'ombra del que he vist, i la pau que reflecteix la teva lentitud, que és dins de mi. És tan gran la riquesa que no sembla que aquests ulls del mirall puguin ser els meus.

4 LA PROFESSORA D'ALEMANY (‘Estació de França’, 1999)

En aquell Institut de la postguerra hauria d’haver après una mica de grec i haver sortit amb un vernís dels clàssics. Però, si aprendre alguna cosa allí ja era difícil, res amb menys futur que l’alemany, llavors entre les runes negres de Berlín sota la neu. La meua era una llengua perseguida i la d’ella una llengua derrotada. En una aula petita de la torre on era l’Institut, en entrar a classe, sempre me la trobava de genolls fregant vora un cubell i parlant sola. No sé alemany, i en general em queda un mal record de tota aquella gent, però mai no he oblidat el seu dolor. Ara que passo comptes amb qui sóc sento els genolls al fred de les rajoles per esborrar el passat, com ella feia amb la roja sanefa del mosaic.

5 MARE I FILLA (‘Joana’, 2002)

Les teves mans són tot el seu passat: trenta anys d’amor al fons dels teus palmells. L’has vetllada durant tota la nit i t’ajeu al seu llit al costat d’ella, amb el teu pit contra la seva esquena i el rostre a frec dels seus cabells cansats. L’abrades i li parles en veu baixa mentre l’acaricies. Són les últimes nits. Sents l’escalfor del seu cos esgotat que coneixes tan bé. En la mort aprendràs a tenir cura d’ella. Ha estat sempre un infant: vetlla el seu son, que va assemblant-se més i més, i més, a la profunda fosca d’alegria on ella cau dins de les teves mans.

6 CASA DE MISERICÒRDIA (‘Casa de Misericòrdia’, 2007)

El pare afusellat.
O, com el jutge diu, executat.
La mare, la misèria i la fam,
la instància que algú li escriu a màquina:
Saludo al Vencedor, Segundo Año Triunfal,
Solicito a Vucencia deixar els fills
dins de la Casa de Misericòrdia.

El fred del seu demà és en una instància.
Els orfenats i hospicis eren durs,
però més dura era la intempèrie.
La vertadera caritat fa por.
És com la poesia: un bon poema,
per bell que sigui, ha de ser cruel.
No hi ha res més. La poesia és ara
l’última casa de misericòrdia.

7 RAQUEL (‘No era lluny ni difícil’, 2010)

Van ensenyar-te a fer-ho tot ben fet.
Jugant, obediènt, t’acostumaves
als llocs segurs que un dia et fallarien.
L’ordre és tan perillós com el desordre,
són les cambres tancades de la infància
i alhora els corrents d’aire, els cops de porta
en una casa on ja no hi ha ningú.
Amb un somriure tímid véns de lluny,
des del teu món tranquil en blanc i negre
amb la mare i l’estufa de carbó
en una galeria amb vidres primers
per on fugia l’escalfor d’un temps
cap al fred del cel blau d’un pati d’illa.
Vas anar acostumat-te
a no confiar en tu. A no saber
què havies fet mal fet perquè ara retornés

> Joan Margarit és capaç de vendre milers de llibres, però sabem del cert que la poesia moderna és per antonomàsia un gènere minoritari. Es llegeix en general avui tant com en el passat?

Tinc la sensació vaga que la gent llegeix més ara que abans. L’hàbit de la lectura enganxa, això significa que els lectors desemboquen en un gènere procedents d’un altre. Per exemple, i a partir de les xifres de què dispo, en l’àmbit de la llengua catalana he detectat que quan vens més de set mil llibres és perquè lectors no habituals de poesia han penetrat en el teu terreny. Assumint que la nostra població lectora no és gaire abundant, crec que un u per cent llegeix poesia, i estic convençut que en les generacions anteriors la quantitat era molt inferior.

Potser la paradoxa és que avui és més gran la població que sap llegir, però és menor la que és capaç de comprendre.

Totalment d’acord. Si deixem de banda les dades anteriors, hem d’insistir que la cultura requereix esforç. M’enfado molt quan algú em deixa anar: “Jo no llegeixo poesia perquè no l’entenc”. Li responc: “Doncs vostè s’ho perd; el que vostè vol dir és que no ha fet cap esforç per llegir-la”.

Opina que la societat de l’espectacle cultural ininterromput reflecteix un interès real per la cultura o, al contrari, l’enfosqueix?

Estic convençut que l’espectacle cultural serveix de ben poc. Avui dia un vint per cent de tot aquest espectacle (premis, recitals, festivals –festival ja és una paraula que Déu n’hi do...–) és profitós, autèntic, seriós, però un vuitanta per cent només és soroll. La indústria de l’entreteniment constant augmenta a mesura que la cultura baixa. Cap activitat seriosa no es fa massivament, sinó a soles. Plorar, riure, es fa tot sol. Per escriure i llegir poesia s’ha d’estar sol. El lector és l’interpret d’una partitura (el text literari) i no només ha de tocar-la en solitud, sinó que, a més a més, ha d’aprendre a tocar-la lliurement, profitosament. En comptes de proclamar “estimeu-vos els uns als altres”, jo diria, “doneu-vos cultura els uns als altres”. Sense cultura certament no anem enlloc. Avui la ciència salva els éssers humans de la intempèrie física. Aquesta necessitat la tenim coberta. Però la intempèrie moral és una putada. Encara que estigui provat que la cultura en si mateixa no resol res (no oblidem el terrible exemple del nazisme), és vital ensenyar la gent a gestionar la cultura. El sistema educatiu ha d’ense-

nyar els nois a utilitzar la cultura perquè quan siguin grans sàpiguen per ells mateixos en quins llibres o en quina música podran trobar resposta a les caigudes, a les frustracions sentimentals o al dolor per la mort d’un ésser estimat que ens procura el destí. Els adolescents estan preparats per aprendre. Però, se n’ha assabentat el sistema?

Vivim temps molt paradoxals. Podem reflexionar sobre la cultura sense baixar a les profunditats dels nostres greus problemes socials?

Molt em temo que la confusió ho envaeix tot. L’ésser humà s’ha determinat a creuar la línia vermella que separa el que necessita per viure del que no necessita en absolut. En temps passats, l’opulència era dels molt rics, ara una part significativa de la població té molt més del que necessita. Per sota d’aquesta línia vermella s’és una societat digna; per damunt, indigna. I, mentrestant, hem dinamitat la seguretat de tenir un ofici més o menys per a tota la vida. Escriure poesia no és un ofici, és una activitat molt diferent. Em refereixo a ser fuster, o obrer en una fàbrica. Perduda aquesta seguretat, anem cap al desastre.

Parla col·lectivament i referint-se a Occident.

Per descomptat, la resta del món és una altra història.

I la situació a Catalunya? No ho pregunto des d'una perspectiva social ni tan sols política, sinó cultural.

El cas català és summament especial. Els catalans hem fet el més inusual (pel fet de tractar-se del més difícil): sense Estat, a partir d'una llengua, generar una cultura. Quantes llengües hi ha al món de països sense Estat que hagin estat capaces d'aconseguir-ho? Contràriament, molts països han creat estats, a l'Àfrica, a Amèrica, recentment també a Europa oriental, perquè és la cosa fàcil. Quina explicació pot haver-hi? Els catalans no hem mostrat mai interès pel poder real, és a dir, pels militars o pel funcionariat, i gràcies a això, culturalment parlant, ens ha anat bé. Que cadascú en tregui les seves conclusions.

És innegable que el panorama literari en català no és idíl·lic, però gaudeix de prou bona salut. Quins poetes del nostre temps ressaltaria?

No goso donar noms de poetes joves, perquè els que millor coneix són els que estan més a prop meu en termes generacionals. Destacaria Pere Rovira, Màrius Sampere, Francesc Parcerisas, Feliu Formosa, Narcís Comadira...

Joan Margarit a la llibreria La Central, de Barcelona, on es va celebrar l'entrevista que es publica en aquestes pàgines
MARC ARIAS

I entre els no catalans?

En castellà, José Emilio Pacheco, Luis García Montero o Carlos Marzal. En altres idiomes, Adam Zagajewski, Ewa Lipska, Charles Simic o Sharon Olds (casualment, aquests tres últims poetes havien estat convidats al Palau de la Música Catalana per participar en l'acte de clausura de la recent Setmana de la Poesia de Barcelona el 18 de maig).

Vostè és un poeta traduït a diverses llengües i amb un reconeixement literari que ultrapassa les nostres fronteres. El seu treball poètic és un bon exemple de literatura 'pensada' per arribar a la gent, un desig que beu de la tradició anglosaxona. És així?

La tradició anglosaxona va fer una aportació molt important a la poesia: abordar temes que mai abans, o que poques vegades, s'havien tractat en aquest gènere. Podríem remuntar-nos a Whitman, però per a mi tot comença amb Thomas Hardy, un poeta que formalment és del segle XIX però que allò que diu, el contingut, és del XX, i que va caure en un semioblit fins que va ser reivindicat per Philip Larkin als anys seixanta. Personalment sempre he dialogat més amb Hardy i Larkin que amb Eliot i Pound, dos enormes creadors que es van dedicar al poder poètic i que van eclipsar la veu de Hardy. Heus aquí el gran problema de les avantguardes literàries: van eixamplar la forma del poema, però l'especialització va abocar el poema a l'hermetisme.

Tot poeta és, en conseqüència, un gran lector?

Inexorablement. Poden quedar encara poetes disfressats d'empírics, però aquesta actitud ja no està de moda. Avui en dia, als escriptors els encanta que els fotografiïn als seus propis estudis, al davant de les seves biblioteques completament plenes de llibres. El missatge és diàfan: m'ha costat molt arribar fins aquí, he llegit moltíssim. La nostra obsessió per escriure és una tasca tenaç. El camí és llarg i mancat de perspectiva, ens és impossible conèixer el nostre grau d'encert o error. Només d'aquí a cent anys els lectors i crítics sabran si ho vam fer bé o malament. En definitiva, ser poeta és el menys democràtic que existeix: la democràcia no podem aplicar-la a tot i l'exigència per ser poeta és combinar inspiració i treball. Una cosa sense l'altre no és res. |

Joan Margarit

Des d'on tornar a estimar / Amar es dónde

TRADUCCIÓ AL CASTELLÀ DE L'AUTOR.

PROA / VISOR, 110 / 128 PÀGINES, 16 / 20 EUROS

Barcelona amor final

LABUTXACA, 288 PÀGINES, 9,95 EUROS

Todos los poemas (1975-2012)

TRADUCCIÓ AL CASTELLÀ DE L'AUTOR

AUSTRAL, 850 PÀGINES, 16,95 EUROS

amb paraulotes que no havies dit i gestos de menyspreu que no eren teus. Has estimat molt bé, però la vida, quanta mort ha dut als teus ulls durs que ara han tornat a transmetre la tímida tendresa d'aquella bona nena en blanc i negre que va aprendre-ho a fer tot tan ben fet per salvar el nostre amor tants anys després.

8 DIGNITAT ('Es perd el senyal', 2012)

Si la desesperança té la força d'una certesa lògica, i l'enveja un horari tan secret com un tren militar, estem perduts. El castellà m'ofega i no l'odio. No en té la culpa de la seva força: de la meua feblesa, encara menys. L'ahir era una llengua ben travada per pensar, per pactar i per somiar, que ningú ja no parla: un subconscient de pèrdua i cobdícia on ressonen bellíssimes cançons. El present és la llengua dels carrers, maltractada i espúria, arrapada com l'heura a les ruïnes de la història. És la llengua en la qual escric. També és una llengua ben travada per pensar, per pactar i per somiar. I les velles cançons se salvaran.

9 BARCELONA ('Des d'on tornar a estimar', 2015)

Aquest nom és encara un refugi. La santedat civil de la cobdícia i també l'exabrupte generós dels morts a Montjuïc, enfront del mar. On és aquella burgesia culta? I aquells obrers que, a més del seu ofici, se sabien poemes de memòria? Què pot, encara, unir-me a una ciutat a qui li veig la cara maquillada com d'una mare morta? Callat, escolto el ferro dels tramvies que quan jo era jove passaven per la Rambla: una sonata de pobresa i roses. Però, a Montjuïc tinc dues filles, i ara m'ofèn una gentada estranya, que s'enrega en la festa innecessària d'hotels gelats i aparadors superflus. Sol ser als refugis on, a vegades, fa més fred que enlloc, desolada ciutat que fas de puta.

10 L'ÈPOCA GENEROSA ('Des d'on tornar a estimar', 2015)

Nostres com les cançons que fan plorar són aquells dies. Van ser la veritat de quan es feia fosc amb somriures, banyant les criatures. El cansament alegre del sopar. Les cares que mai més no han tornat com llavors a confiar-se. La vida s'alimenta dels dies generosos. De donar i protegir. Quan s'ha pogut donar, la mort canvia.